

Alexander Goldscheider: HOLD PAVLOVI (16.4.1938 – 7.9.2011)

Když jsem včera na svém Facebooku uvedl koláž fotografií svého přítele, textaře a básníka Pavla Vrby, poznamenala Táňa Mnaumnau Myšková, že „mám štěstí na lidi kolem sebe“.

Na koncept pasívního štěstí–neštěstí jsem upřímně řečeno nikdy nevěřil a název mé knihy *Cílené náhody* je tou nejkratší možnou odpovědí. Příčiny věcí, které se raději stát neměly, se snažívám hledat nejprve v sobě a podobně nespátřuji šťastné náhody jako spadlé z nebe, ale i v nich hledám možné příčiny, už kdyby jen proto, jak jednomu pokud možno zamezit a druhé přivodit. Odhalit takový princip se mi ještě stále nepovedlo a už asi nikdy nepovede a tak v mezičase rekapituluji a hodnotím trefně, i dobré z jiného úhlu, proporčně. Při té příležitosti se mi velmi hodí zapomínání, neb bohudíky spontánně zapomínám na zlé, a tím mi zůstává v paměti povětšinou jen to dobré.

A tak bych Táninu větu sice nevyvracel, ale spíše rozvedl ze svého pohledu tak, že znát a přátelit se s Pavlem Vrbou bylo každopádně privilegium. Automaticky se mi přitom vybavuje ještě jeden srovnatelný vztah, a to opět s textařem a básníkem Pavlem Koptou. Není to samozřejmě jen lacinou asociací dvou Pavlů, ale mnoha podobnostmi: profesně byli mistři svého řemesla, zanechali za sebou výjimečné texty ve výjimečném množství, které jen dokumentuje jejich um a nasazení, s nímž pracovali – Pavel Vrba, který se dožil o čtrnáct let více, má na svém kontě řádově dva tisíce písňových textů. Takové kvantitativní spojení s neklesající kvalitou jsou znakem těch největších umělců a v tomto kontextu je zapotřebí oddělit oba od písňových textařů, kteří zvládají veršování, ale už nemají žádnou nadstavbu, natož takovou, kterou si Pavlovi životem a dílem vybudovali. Byli nejen mistři veršotepci, kteří si dokázali pohrávat se svými bohatými slovníky, jejichž často nezvyklé i novátorské verše tekly jako hudba s identickým rytmem, patřičnými délkami slabik a přízvuky, ale jejich texty měly vždy, co říci, byly obsažné a sdělné. Oběma vyšly texty a básně i knižně a oba měli také blízko k hudebnímu divadlu, Pavel Kopta jako dramaturg divadla Rokoka, Pavel Vrba Hudebního divadla v Karlíně, první dále jako scénárista, druhý jako autor devíti muzikálů.

Z osobního hlediska jsem si obou mimořádně vážil. K Pavlovi Koptovi mě téměř doslova přivedla Hana Hegerová, když mu přede mnou zatelefonovala, aby si poslechl pár mých písní a otextoval je. Její přání bylo rozkazem pro oba a já bezprostředně po telefonu sedl do auta a jel k o dvacet let staršímu doyenovi textařského nebe, který během týdne promptně vyhověl přání obou, „Carmeninému“ i samozřejmě mému. K jako o generačně staršímu jsem k němu vzhlížel s respektem hodným dvaceti let, byť Pavel se ke mně choval až dojemně jako k sobě rovnému

S Pavlem Vrbou měla geneze našeho vztahu docela jiný průběh. Koncem roku 1977 jsem jako producent Supraphonu začal připravovat LP desky Evy Pilarové a Věry Špinarové ve snaze přijít především s autorskými českými písněmi a z textařů k Pavlovi Koptovi vybral ještě Pavla Vrba. Netušil jsem, že měl v té době „stop“, a o to méně vím dnes, zda to způsobil jeden z textů, nebo Pavlova nesmiřitelná kritika na kohokoliv a v jakékoliv pozici a moci – ne náhodou byl ve své prostořekosti srovnáván s jedním ze svých oblíbenců, François Villonem. Ostatně i to spojovalo oba Pavly, kteří byli vzorově čestní, charakterní a při své slušnosti spojené s verbální obratností dokázali s úsměvem pronášet trefné, a proto často pichlavé poznámky do tváří těch, kteří na to nebyli zvyklí. Pavel Vrba tak typicky činíval se sklenkou vína v ruce, čehož často zhrzení adresáti jeho poznámek využívali jako ve svých očích jisté „omluvy“, k níž ze strany Pavla nikdy dojít nemohlo. Povětšinou mu to však pokaždé prošlo, jen tenkrát na přelomu let 1977 a 1978 ne.

Když jsem mu zavolaal, že bych ho rád požádal o spolupráci, měl radost a nedal žádné překvapení najevo. O pár měsíců později jsem byl předvolán k umělecké náměstkyni Supraphonu, Olze Šotolové, s otázkou, proč jsem musel zvolit právě Pavla Vrba. Bez váhání jsem mohl snadno a rychle odpovědět, že přesně ony texty dokáže jako nikdo jiný. V té chvíli jich už totiž několik dokázal, a po krátké pauze, kdy jimi respektovaná muzikoložka a redaktorka, sama autorka několika publikací, ještě jednou sumárně listovala, se usmála a s evidentně starostlivým pohledem a slovy „To jste sice řekl trefně, ale...“ jsem odcházel nevěda, o čem to celé bylo. Jak jsem později zjistil, tak o tom, že všechny texty „prošly“ a od té doby Pavel zase „směl“. Nikdy mi to nezapomněl a já tehdy ještě nepoužíval onen zmíněný termín „cílená náhoda“, abych mu v pár slovech shrnul, že jsem vlastně nic moc neudělal. Byl to odraz doby, ve které šlo dosáhnout více a někdy ještě mnohem snadněji, než se mnozí obávali a raději to ani nezkoušeli.

A tak začala naše spolupráce, které přerostla v přátelství, což v případě Pavla Vrby nebyl problém. Pavel je právem oslavován jako svérázný umělec a bohém. Často se přitom zapomíná, že byl při vši své slávě a mimořádném a často břitkém intelektu nesmírně hodný a přátelský člověk. I to spojovalo oba Pavly, kteří měli současně každý svého démona: u Kopty to byly klinické deprese, u Vrby alkohol. Ne že by se tím uzavírali do sebe, ale jako by obé zvláště přispívalo k zamyšlení se nejen nad jejich vlastními životy, ale i nad životy druhých, o něž jeví větší zájem, než by se dalo očekávat. Nebyly to jen cenné postřehy a připomínky, kterých jsem si nesmírně vážil, ale vůbec lidský a laskavý zájem o druhé, v dnešním světě stále vzácnější a vzácnější.

Nechci nicméně psát hodnocení, na které se ani necítím povoláný – tyto řádky vyprovokovalo video k jedné z písní, jež jsme s Pavlem Vrbou napsali, *Mávnout rukou nad sebou*. Byla pro Marii Rottrovou, která ji nádherně nazpívala v předvečer mého odjezdu do Londýna v květnu 1981. Problém byl, přesněji dva, že jen na orientační a jinak nepoužitelný základ, který se poté už nedal dotočit, protože jsem se z Londýna dalších bezmála deset let nevrátil.

Člověk se v emigraci nad leccíms zamýšlí, a když už jsme u mávání rukou, tak nad leccíms se mává rukou nesnadno. Měl jsem tenkrát rozdělanou celou řadu písní i projektů a u této je mi její nedokončení mimořádně líto. Psát pro někoho píseň a při té příležitosti se „trefit“ je, možná překvapivě, lehčí u interpretů, kteří mají svou výraznou tvář, svůj výraz, a tím Marie Rottrové vyniká jako málokdo. Je to téměř definice „chucpe“ nazpívat píseň namísto ní, což ale vlastně nedělám, už jen proto, že je to ženský text. Autoři své písně zpívávají, ať jako „mustr“ pro cílené interprety, nebo jako memento, pokud samozřejmě nejsou sami profesionálními interprety. V mém případě je to vzpomínka, kterou doprovází i rekapitulující leporelové video černobílých fotografií Pavla Vrby.

V září to bude už neskutečných deset let, kdy zemřel. Přijde mi to spíš jako pár let, kdy jsme se spolu a s jeho labradorkou Charlottou procházeli po Praze, nebo ležela pod stolem v restauracích, kde jsme obědvali či se stavili na sklenku – tedy v případě Pavla na mnohé sklenky – vína. Být s Pavlem bylo opravdu vědomé privilegium. Byl také starší, o dvanáct let, ale povídali jsme si jako normální, běžní kamarádi rovněž o normálním a běžném, až na to, že Pavel o všem hluboce uvažoval a automaticky pronášel úžasné postřehy a soudy, v nichž při vší své laskavosti nevynechával ani kritická zhodnocení, a to i na nás oba. Rád mluvil také pochvalně, včetně o sobě, nad čímž se někteří tu a tam pozastavovali, já však ani v nejmenším: jednak jsem ho nemusel chválit sám a jednak měl naprostou pravdu. Každé naše setkání mi obohatilo rozhled a pohled na život a nejsem sám, kdo si tak vážil být s Pavlem dohromady a třeba ho jen poslouchat a při té příležitosti se snažit si co nejvíce zapamatovat.

Básníci vynikají schopnostmi abstrahovat to nejdůležitější v co nejvýstižnějším ještě k tomu poetickém a vtipném, jako třeba Pavel Kopta ve verši „můj milý málo milý je, on miluje své milieu“ nebo Jiří Suchý v „Mezi básníky mě žádněj Vítězslav nezval“.

Mohl bych podobně zažertovat, jak Pavel do sebe dokázal jako Vrba tolik absorbovat a pak to poeticky vyšeptávat jako žádná jiná vrba na světě. Ale skončím momentem, kdy textař předává ke složené hudbě svůj text a člověk se směsicí těšení se i obav, jak vše dopadlo, hltá už jen název. Máloco mě rovnou uchvátilo tak, jako Pavlovou rozevlátou rukou velkým písmem napsané „Mávnout rukou nad sebou to smím“. Před pár týdny jsem byl na Janáčkově Kátě Kabanové s Kateřinou Kněžíkovou v hlavní roli a cestou domů se snažil vybavit si, kolik slavných děl pojednává o osudu žen spoutaných ve svazku, který se nevyvinul, jak měl. Pavel dokázal esenci námětu vystihnout v několika vpravdě poetických verších a jsem rád, že to dělal na mou hudbu a nemusím se tolik zamýšlet, zda jsem textu udělal zadost.

Pavlovi takto mávám já, posílám vzpomínku a s ní upřímný a velký hold.